

Соломаха Світлана Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу педагогічної естетики та етики Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, м. Київ

ПРОСТІР КУЛЬТУРИ – СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ОСОБИСТОСТІ

Автор статті наголошує на взаємозалежності, діалогічності відносин культури й особистості, коли культура реалізує себе в житті особистості, а особистість реалізує себе в бутті культури. Найяскравіше цей процес проявляється саме у специфічних (як для історичної формації, так і для окремого індивіда) формах світогляду: міфологічному, релігійному, філософському, науковому, художньому. «Естетична вертикаль» цього процесу має надзвичайне значення в контексті розвитку світогляду особистості, яка усвідомлює своє «призначення» і свою «присутність у світі» як думаної, відповідальної, цілісної, позитивно вмотивованої людини.

Ключові слова: мистецтво, особистісний розвиток, культурні цінності, художньо-естетичний світогляд.

Кожна культурна епоха несе в собі оцінку певного етико-естетичного ідеалу, який фокусується в базисних культурних сценаріях, соціальних інститутах, сферах освіти й виховання, науці, господарстві, економіці, владі та яскраво виявляється в художній культурі, зокрема в мистецтві, що виступає своєрідною естетичною детермінантою духовного зростання і окремої особистості, і суспільства в цілому. Культура третього тисячоліття – це культура системного синтезу в усіх сферах людського буття. Оновлення й поглиблення змісту сучасної освіти пов'язане передусім із реалізацією культурологічної та гуманізуючої функцій, що потребує створення цілісного інформаційно-сміслового простору культури, який об'єднає багатомірний духовний досвід людства, усе найцінніше у філософії, науці, мистецтві.

Система культурологічних умов модернізації змісту освіти в контексті культури потребує врахування історичних закономірностей та особливостей розвитку цивілізації та культури, через які здійснюється реалізація важливих соціокультурних функцій: способів входження людини у світ культури; соціалізації; трансляції культурно оформлених зразків людської діяльності тощо. З іншого боку, саме освіта є джерелом культурного розвитку особистості. Як зазначає С. Гессен, «про освіту в справжньому розумінні, можна говорити лише там, де є культура... адже цілі освіти – культурні цінності, до яких у процесі освіти має долучитися людина» [4, с. 36].

Культуру багато науковців розуміють як єдине ціле, але розглядати її слід у певній послідовності світоспоглядань, оскільки кожен витвір духу носить характер свого часу, що відбивається в індивідуальному світогляді окремої особистості. Естетична детермінанта буття виявляється вагомим чинником позитивних соціокультурних зрушень у розвитку і суспільства в цілому, і окремої особистості.

У наукових джерелах з філософії, культурології, мистецтвознавства, соціології людина як соціальна істота розглядається в рамках діалогічних відносин з культурою, коли у творчій діяльності вона наповнюється культурними змістами. У роботах філософів: Р. Арцишевського, М. Бердяєва, В. Біблера, Г.В.Ф. Гегеля, С. Гессена, А. Гулиги, І. Зязюна, О. Лосєва, Й. Канта, О. Конта, М. Мамардашвілі, Л. Столовича та ін.; культурологів: В. Гриценко, А. Карміна, О. Новікової, О. Пустовіта, А. Тойнбі, Й. Гейзінги; соціологів: М. Вебера, Г. Зіммеля, О. Семашко, П. Сорокіна, М. Юрія; мистецтвознавців: Д. Антоновича, М. Бахтіна, Л. Левчук, Ю. Лотмана, О. Костюка; педагогів: О. Бондаревської, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, Г. Шевченко, О. Шевнюк, О. Щолокової розглядається проблема світоглядного становлення й реалізації особистості в житті культури, у мистецтві зокрема.

Мета статті полягає у визначенні феномену простору культури як середовища формування відповідного світогляду особистості в контексті естетичного детермінанта поступу людства, що є вагомим чинником позитивних соціокультурних зрушень у розвитку і суспільства в цілому, і окремої особистості.

Здатність світогляду служити своєрідним компасом у житті визнавали філософи всіх часів і народів, які «незмінно спиралися на розуміння світогляду як вищої духовної цінності, інтегруючої основи культури і внутрішнього світу людини, що забезпечує їх неповторність і цілісність» [1, с. 114]. Значущим є висновки філософів щодо історичного контексту доби, що концентрується у світогляді як вищій формі духовного осягнення дійсності. Духовну культуру людства вони визначали як історію суспільних світоглядів. Р. Арцишевський визначає предметом світогляду взаємодію людини зі світом, конкретизуючи на рівні з'ясування менш загальні проблеми взаємодії «людина ↔ природа», «людина ↔ суспільство», «люди-

на ↔ нація», «людина ↔ культура» тощо, у співвідношенні через розкриття існуючих між ними генетичних, структурних, функціональних та інших зв'язків [1, с. 127].

Світогляд є посередником між особистістю та навколишньою дійсністю, – опановуючи духовну культуру світу, людина (зокрема через філософське осмислення, особисте відчуття, переживання) формує власний світогляд і творить власну духовну культуру. Функціональним ядром світогляду є самосвідомість, а не знання як таке. Світосприйняття опосередковується особистим досвідом індивіда, здобуваючи при цьому певне емоційне забарвлення і перетворюється на персональну установку, що регулює практичну й пізнавальну діяльність людини, виражає її життєву позицію: «світогляд формується на основі безпосередньої практики суспільного життя разом із становленням людської свідомості (і історично, і індивідуально). Світогляд дає свідомості горизонт і спосіб бачення світу й самого себе в цьому світі» [12, с. 80].

А. Азархін акцентує увагу на взаємозв'язку культури та світогляду. «Для безпосередньої життєвої реалізації особистісної культури «культурний» світогляд як її духовний елемент має втілюватися у способі життя особистості, тобто мова йде вже не просто про ієрархію різних рівнів розвитку світоглядної свідомості, а про місце й роль світогляду в культуротворюючій діяльності людського суб'єкта, культурному способі життя особистості» [2, с. 34]. А. Азархін вибудовує ланцюжок цього зв'язку: культура → світогляд = духовність → спосіб життя. Отже, культура – це світогляд, реалізований у способі життя.

Цей підхід підтримує Н. Хорєв, який зауважує, що сьогодні дедалі більше зростає роль світогляду: «будучи теоретичним вираженням найбільш важливих тенденцій соціального буття, він (світогляд. – Ред.) володіє найбільшою регулятивною силою. Взятий у стосунку до культури, світогляд виступає методологічною основою її розвитку» [11, с. 4].

Світогляд – базисна основа будь-якої культурної системи, тому типологізація культури за світоглядним принципом є широко розповсюдженим явищем. У дефініцію світогляду як форми суспільної свідомості та культурного самовизначення людини входить не лише певна система наукових та філософських поглядів, а й соціально визначені сенси відношення людини до світу, що підкреслює аксіологічний його потенціал. «Головна специфіка світоглядних знань полягає в тому, що вони визначають відношення людини до світу, до природи, до суспільства, до свого «Я», адже кожний з нас – «дзеркало і відгомін Всесвіту», і в той же час – унікальна частина світу» [5, с. 17–22].

Більшість дослідників (М. Бердяєв, М. Бубер, М. Бахтін, В. Біблер) розглядають становлення світогляду особистості в рамках діалогічних відносин, де культура утворює естетичну реальність, у якій «особистість є

одночасно суб'єктом культури і засновником Себе» (М. Юрій).

Як влучно підмітив німецький філософ Г. В. Ф. Гегель, – у кожного часу є своє особливе світоспоглядання. Так, наприклад, формуванню культури стародавніх царств передувала архаїчна культура, де панував міфологічний світогляд, що став підґрунтям розвитку релігійних вірувань. Розуміння світу визначалось міфологічною свідомістю, що виявлялась у ритуалізації всіх сфер життя: дійства, в яких через певний культовий обряд (рухи, танці, спів, декоративне оформлення тощо) позитивні здобутки спільноти (роду, племені, етносу, народу) закріплювались як зразкові моделі поведінки або правила (табу) й передавались від покоління до покоління, ставали основами мудрості спільноти, увічнювались у міфології та етнографії. Характерними ознаками цього типу культури є: синкретизм (єдність, нерозчленованість форм культури); анімістичне забарвлення соціокультурних сценаріїв, культових обрядів, вірувань, артефактів; слаборозвинена індивідуальна свідомість, підпорядкована взаєминам людини з богами (містерії зустрічі богів, спільна діяльність людини з богами, приношення богам жертви тощо), домінування колективних форм поведінки; безособистісна архаїчна культура та культури стародавніх царств – «топологія світу задавалася усім пантеоном богів, тобто відчувалася саме як сакральний космос; «Я» окремої людини в цьому космосі сприймалося як проста точка» [6, с. 56].

Головною ідеєю античної культури, що є фундаментом культури європейської, була довершеність, гармонія, пропорційність. Античний ідеал – міра як основа доброчинства і прекрасного. Прекрасна в усьому розміреність без надлишку й недостатності (Демокрит). Античній культурі також була притаманна статичність (найбільш довершеною є форма кола, тому будь-який рух, у тому числі і в часі, – вічне повернення: у колі є початок і кінець); раціоналізм (основа космосу – число, математична закономірність, яку можна досягнути розумом); пластичність: «античність скульптурна» (О. Лосєв), для неї характерна наочність, «видовищний» підхід до світу, споглядальність, завершеність; об'єктивність – активність особистості, надто обмежена ідеєю рабовласництва, навіть видатні діячі (філософи, письменники, поети тощо) захищали саме рабовласницьку демократію; космологізм – «антична культура є абсолютизм фаталістично-геройного космологізму» (О. Лосєв). Найвищий зразок світобудови є «космос» (Піфігор) – завжди прекрасне й гармонійно облаштоване зоряне небо. Головне для людської душі – наслідувати рух небесних тіл, що обертаються вічно, симетрично, гармонійно, бездоганно. Це художнє бачення і розуміння космосу. Адже справжня краса лише там. Мистецтво людини – лише бліда копія цієї краси. Пантеон богів – це ідеї, за якими

живуть люди. Боги схожі на людей у всьому (тілесно, почуттями, характерами, поведінкою тощо), відрізняються лише безсмертям. Людське існування підпорядковане долі, фатуму, випадковості. Тому лише герої, митці й філософи можуть заслужити безсмертя в богів. О. Лосєв, підсумовуючи своє визначення античної культури, наголошує на тому, що вона ґрунтується на **позаособистісному** космологізмі, оскільки абсолютизується природа, адже тільки вона є бездоганно організованою і сама собі Абсолют. Абсолютна особистість є сам космос – він стоїть над людиною [7, с. 482–492].

В античній культурі, де міфологічні та релігійні первні слабшають, формується *філософський тип світогляду*. При цьому держава має обмежений вплив на людину, тому поступово складається самостійна поведінка людини і внаслідок цього перші в історії людства прояви індивідуального переконання (згадаємо поведінку Сократа в суді). Становлення античного мислення було б неможливим без вироблення власних міркувань і формування нових уявлень про своє «Я» як джерело самоврядування. Починаючи з Платона, проблематика індивідуального осмислення світу дедалі більше цікавить філософів; разом з тим поступово визріває опозиція: внутрішнє і зовнішнє, Я і світ, Я та інші, Світ і я, – так у середині культури доби античної класики визначилося протистояння двох протилежних світоглядних концепцій: Платона – учня Сократа: «мірило всіх речей – Бог» і софістів (Протагор, Горгій, Гіппій): «людина – мірило всіх речей». Обидві концепції знайшли своє продовження в подальшій європейській культурі – християнський монотеїзм обрав першу, постмодерн – другу [9, с. 19–27].

«У кінцевому рахунку й антична людина стала відчувати, що система є надто далекою від особистості й у цьому смислі надто спустошена. Це дало можливість згодом, на уламках античності, з'явитися новій культурі, що була вже заснована на особистості, взятою з абсолютної позиції... Уже християнство стало державною релігією, уже гриміли Вселенські собори, а невелика група язичницьких філософів створює свою концепцію античності – неоплатоніки. Але дні язичницької античності добігли кінця, й ці мислителі, які так глибоко розуміли сутність античної філософії, все-таки дійшли висновку, що це *пустеля*. Чому? *Нема нічого, якщо немає особистості, а є тільки що*. Космос – це *що*, а не *хто*... Так скінчилися світлі дні, коли людина молилась на зірки, підносила себе до зірок і *не відчувала своєї особистості*» (курсив мій) [7, с. 492].

Цим антична культура відрізняється від **середньовічної**, в основі якої лежить духовне, містичне розуміння світу, монотеїзм, абсолютизація особистості: «за середньовічними уявленнями, – писав О. Лосєв, – над світом, над людиною панує абсолютна особистість, яка творить із нічого космос, допомагає йому, рятує його.

Словом, абсолютна особистість стоїть над всією історією... Монотеїзм, іудаїзм, християнство, магометанство – ось там дійсно в основі лежить не природа, а абсолютна особистість. Яка вище світу, раніше космосу, будь-якого тіла...» [7, с. 494].

У середні віки кардинально міняється мислення, розуміння буття, формується *релігійний світогляд*. На перший план в європейській культурі виходять етичні міркування щодо християнських цінностей: спасіння, любові до Бога і ближнього тощо. Виникає необхідність розділити відносини між «сакральним і мирським», яка породжує етико-естетичну напругу, що в свій час суттєво впливає на базисні культурні сценарії, соціальні інститути, владу, суспільство, художню культуру, мистецтво і, нарешті, й на особистість.

Людина у християнській культурі належить двом світам одночасно: горішньому й долішньому і має зробити свій вибір. «Не можете служити двом господарям – Богу і мамоні» (Євангеліє від Матфія, 6:24). «Конфлікт вимог, що висуюють людині ці два світи, наповнює її внутрішнє життя таким драматизмом і напруженням, якого не знала язичницька культура», – пише О. Пустовіт [9, с. 112].

Мостом між цими світами є символ. Видиме є символом невидимої, сокровенної, трансцендентної сутності Бога. Тому вся середньовічна культура символічна, оскільки символізм – фундаментальна ознака середньовіччя, адже спочатку «було слово, і слово було у Бога», а слово – це символ. Найяскравіше символ виявляється в мистецтві. Церковне богослужіння – це містеріальне дійство, що символізує єдність з Богом. І будівля собору, і поема Данте, і церковна меса – своєрідні художні моделі середньовічної світобудови. Данте створив книгу про Всесвіт, але тією ж мірою – це книга про самого себе [9, с. 114].

Таким чином, «люди середньовіччя, як і люди античності, сприймають навколишній світ прекрасним. Світ прекрасний, тому що він – образ Бога, а Бог абсолютна краса. Краса чуттєвого сприйняття – це доказ Буття Божого. Людська краса – лише відблеск Божої краси, тому що людина створена за Його образом і подобою» [7, с. 116]. Бог – це єдність духовної краси та мудрості. Незрівняною красою сяє мудрість, тому й запалює любов'ю серця людей. *Безкінечність присутня у прекрасному, – ось нове*, що відрізняє середньовічне розуміння краси від античного. Символ – це міст між двома світами, а недосконалість земної форми говорить про досконалість небесного творіння. Середньовіччя, таким чином, дає початок тенденції зображення дійсності в єдності протилежностей (піднесеного й потворного), тенденції, що протистоїть античному протиставленню «високого» й «низького». І найголовніше: Бог втілюється в людину – Ісуса Христа із Назарета, саме цим обумовлений

особистісний характер усієї християнської культури, на відміну від античної.

Середньовічний християнський мислитель Августин у трактаті «Сповідь», розповідаючи про те, як він приходив до християнства, фактично характеризує цей шлях як становлення особистості. Августин згадує, як навчаючись символічно й алегорично тлумачити тексти Святого писання, здійснив величезну розумову роботу й переосмислив свої повсякденні уявлення. Ідея Бога-Творця, спочатку зовсім неприйнятна і неправдоподібна, поступово ставала реальністю, у якій уже не можна було сумніватися. Для Августина – Бог перебуває в напружених моральних відносинах з людиною. Бог не на землі, не в небі – він у душах людей. Справжнє буття людини полягає в зосередженому внутрішньому спілкуванні з Богом. [3, с. 593]. «Намітивши схеми й образи середньовічної особистості, Августин, з одного боку, створив умови для конституювання і формування цієї особистості, з другого боку – принципову можливість її осмислити» [6, с. 69]. Чому цей процес є становленням особистості? Тому що у власних болісних потугах розуму й почуття, сумнівах і надіях людина самостійно переплавляє свої уявлення про світ і відкриває для себе, а потім і буде нову реальність.

Цей надзвичайно цікавий висновок спрацьовує й у випадку осмислення продуктів культури, творів мистецтва. Тому що саме в культурній діяльності, зокрема в художній, людина створює нову реальність, втілюючи в мистецькій формі (художній, архітектурній, ужитковій, музичній, театральній тощо) власне світорозуміння, світовідчуття, світопереживання й разом з тим перетворює себе і світ навколо себе. Образи і смисли, створені людьми в культурі, мистецтві, стають змістом нової реальності, котра також є не менш об'єктивною в порівнянні з колишньою життєвою практикою і суттєвим чинком впливає на життя людини. З одного боку, саме ці фактори змінюють обличчя сучасного світу, з іншого – **коефіцієнт естетичної та етичної цінності художнього образу** (М. Бахтін) або **вертикаль естетичного виміру мистецького твору** можуть суттєво впливати на реальне буття.

На думку О. Лосєва, твір мистецтва, виникнувши з уяви митця, живе самостійним життям, стає особистістю, самостійним одухотвореним суб'єктом, наділеним творчими активними силами. Він живе, діє і бере участь у вивороненні духовної сутності людини, а тому впливає на соціум у цілому [8, с. 48–112].

Психолог Т. Флоренська підкреслює, що художня діяльність розширює межі індивідуальної свідомості до загального, універсального. Таким чином, мистецтво веде людину не просто до пізнання, а до перетворення – прийняття більш високої системи цінностей. У художньому сприйнятті вирішення естетичних та морально-етичних проблем отримує позитивний смисл й емоційне забар-

влення, тому суб'єктивно переживається особистістю як душевне піднесення, відчуття гармонії, готовності до високих позитивних вчинків, створення естетичного середовища існування і нової соціальної реальності. Саме в цьому й виявляється вся глибина перетворювальної сутності мистецтва [10, с. 562–570].

Таким чином, шукаючи власний сенс життя, людина в діалозі з культурою розширює межі індивідуальної свідомості до універсального, формує новий світогляд. Кожна культурна епоха завжди несе в собі оцінку певного ідеалу, який яскраво виявляється в художній культурі, зокрема в мистецтві. Мистецтво створює уявну реальність, яка переплавляючись у художньо-естетичному світогляді людини, допомагає прийняти більш високу систему цінностей і виявляти нові шляхи духовного сходження особистості в культурі. Змінюється роль культури в суспільстві, при цьому змінюється саме розуміння культури, отже, – і світогляд людей. Специфіка сприйняття часу кристалізується у світобаченні, світорозумінні, світопереживанні людини, знаходячи безпосередній прояв у її діяльності, творчості, творенні. Адже саме у творчому процесі виявляється напружене ставлення до життя й особистісна визначеність діючого індивіда, що приводить його до нового розуміння і бачення світу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Арцишевський Р. А. Духовне осягнення дійсності: [монографія] / Роман Антонович Арцишевський. – Луцьк : Смарагд, 2011. – 272 с.
2. Азархин А. В. Мировоззрение и эстетическое развитие личности / А. В. Азархин. – АН УССР, Ин-т философии, Наук. думка, 1990. – 191 с.
3. Антология мировой философии : в 4 т. / [ред. кол.: В. В. Соколов и др.]. – Т. 1. – М. : Мысль, 1969. – 936 с.
4. Гессен С. И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию / отв. ред. и сост. П. В. Алексеев / Сергей Иосифович Гессен. – М. : Школа-Пресс, 1995. – 448 с.
5. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Філософія : мислителі, ідеї, концепції : підручник / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – К. : Книга, 2005. – 528 с.
6. Юрій М. Ф. Соціологія культури : навч. посіб. / Михайло Федорович Юрій. – К. : Кондор, 2006. – 302 с.
7. Лосєв А. Ф., Тахо-Годи А. А. и др. Античная литература : учеб. для высш. школы / под ред. А. А. Тахо-Годи / Алексей Федорович Лосєв, Аза Алибековна Тахо-Годи. – 5-е изд., дораб. – М. : ЧеРо, 1997. – 543 с.
8. Лосєв А. Ф. Форма – Стиль – Выражение / сост. А. А. Тахо-Годи ; общ. ред. А. А. Тахо-Годи и И. И. Михаськова / Алексей Федорович Лосєв. – М. : Мысль, 1995. – 944 с.

9. Пустовит А. В. Этика и эстетика : Наследие Запада. История красоты и добра : учеб. пособ. / Александр Витальевич Пустовит. – К. : МАУП, 2006. – 680 с.

10. Флоренская Т. А. Катартис как осознание: Эдип Софокла и Эдип Фрейда // Бессознательное: природа, функции, методы исследования / Тамара Флоренская. – Тбилиси, 1978. – Т. 2. – С. 562–570.

11. Хорев Н. В. Философия и культура : лекция / Н. В. Хорев. – М. : МГУ, 1978. – С. 4.

12. Шинкарук В. И. Мировоззрение и философия (Историко-философский аспект) / В. И. Шинкарук // Методологические и мировоззренческие проблемы истории философии. – М. : Наука, 1988. – С. 80.

REFERENCES

1. Artsyshevskiy, R. A. (2011). *Dukhovne osiahnennia diisnosti* [Spiritual understanding of reality]. Lutsk: Smaragd.

2. Azarkhin, A.V. (1990) *Mirovozzrenie i esteticheskoe razvitiie lichnosti* [World view and aesthetic development of personality]. Moscow: ANUSSR, In-t filosofii, Kyiv: Naukova dumka.

3. Sokolov, V. V. (Ed.). (1969). *Antologija mirovoi filosofii: Vol. 1* [Anthology of world philosophy]. Moscow: Mysl.

4. Gessen, S. I. (1995). *Osnovy pedagogiki. Vvedenie v prikladnuuu filosofiiu* [Foundations of pedagogy. Introduction to applied philosophy]. Moscow: Shkola-Press.

5. Kremen, V. H., & Ilin, V.V. (Eds.). (2005). *Filosofia: myslyteli, idei, kontseptsii*. [Philosophy: Thinkers, ideas, concepts, tutorial]. Kyiv: Knyha.

6. Yurii, M.F. (2006). *Sotsioloohiia kultury* [Education of personality]. Kyiv: Kondor.

7. Losev, A. F. (1997). *Antichnaia literatura* [Antique literature] (5th ed.). Moscow: CheRo.

8. Losev, A. F. (1995). *Forma – Styl – Vyrazhenie* [Form – Style – Expression]. Moscow: Mysl.

9. Pustovit, A. V. (2006). *Etika i estetika: Nasledie Zapada. Istoriiia krasoty i dobra* [Ethics and aesthetics: The heritage of the West. The history of beauty and goodness]. Kyiv: MAUP.

10. Florenskaia, T. A. (1978). *Katarsis kak osoznanie: Edip Sofokla i Edip Frejda* [Catharsis as awareness: Sophocles' Oedipus and Freud's Oedipus]. In A. S. Prangishvili, A. E. Sheroziia, & F. V. Bassin (Eds.), *Bessoznatelnoe. Priroda. Funktsii. Metody issledovaniia* (pp. 562–570). Tblisi.

11. Khorev, N. V. (1978). *Filosofia i kultura*. [Philosophy and culture]. Moscow: MGU.

12. Shynkaruk, V. I. (1988). *Mirovozzrenie i filosofiiia (Istoriko-filosofskii aspekt)* [World view and philosophy (Historical and philosophical aspekt)]. In *Metodologicheskie i mirovozzrencheskie problemy istorii filosofii*. Moscow: Nauka.

Стаття надійшла до редакції 15.06.2015 р.

УДК 373.1.02:372.8

Антоник Наталія Володимирівна,

учитель-методист, Дрогобицька ЗОШ I–III ступенів № 4, м. Дрогобич Львівської області

«ВІДЕСОЛЬФЕДЖІО» НА УРОКАХ МУЗИКИ

У статті висвітлюється актуальність використання навчально-методичного комплексу «Відеосольфеджіо на основі українських народних мелодій» на уроках музики в загальноосвітній школі. Розкрито зміст навчально-методичного комплексу, розробленого з використанням найкращих зразків дитячого українського фольклору, що складається з відеовправ (DVD-диск), робочого зошита для учня і методичного посібника для вчителя. Представлено методичні аспекти роботи, що сприяють активізації творчих здібностей учнів.

Ключові слова: «Відеосольфеджіо», дитячий музичний фольклор, уроки музики, молодші школярі.

Розвиток творчих здібностей учнів є однією з найактуальніших проблем у системі сучасної освіти, що центрує свої цілі, завдання і зміст у напрямку розвитку дитини, розкриття її потенціалу, здібностей самовиражатися мистецькими засобами. На погляд учених (Л. Масол, Н. Миропольська, О. Ростовський, Л. Хлебникова та ін.) і педагогів-практиків (З. Бервецький, О. Гомінська, Е. Печерська, О. Лобова та ін.), уроки музичного мистецтва, поряд із іншими предметами художньо-естетичного циклу, мають величезні можливості для пробудження ди-

тячої творчості та збагачення інтелекту школярів. Однак успішне вирішення проблеми розвитку здібностей учнів в умовах навчально-вихованого процесу сучасного загальноосвітнього навчального закладу вимагає від учителя музики і пошуку новітніх технологій навчання, і творчого застосування та опрацювання багатовікового досвіду українського народу – музичного фольклору. Також надзвичайно важливим є створення на уроці особливої атмосфери доброзичливості, свободи, можливості досягнення успіху кожною дитиною, що залежить від особистості са-